

'Horster band'

Frens Bakker kraakt in zijn proefschrift *Waar scheiden de dialecten in Noord-Limburg?* een klassiek dialectologisch vraagstuk met hulp van moderne meettechnieken op de computer. Dialectologen zijn altijd geïnteresseerd (geweest) in de vraag of dialecten van elkaar af te bakenen zijn op basis van uitspraak in woorden. Vooral Limburg kent vele uitspraakverschillen in klinkers en medeklinkers. Volgens dialectologen lopen diverse taalgrenzen of zogeheten isoglossen door Limburg die zes verschillende dialectgroepen van elkaar afbakenen. Van het noordwesten naar het zuidoosten: het Kleverlands (waar bijvoorbeeld Afferden en Bergen bij horen), een 'Mich'-gebied (Venlo en omgeving), Centraal-Limburgs (Maastricht en Stein bijvoorbeeld), Oost-Limburgs (Roermond, Sittard en Valkenburg), het Ripuarische overgangsgebied (met Heerlen) en het Ripuarisch (Kerkrade, Bocholtz, Vaals). De website www.Limburgsedialecten.nl geeft meer informatie over deze dialectgroepen en geluidsopnamen laten ook horen hoe die dialecten van elkaar verschillen.

Frens heeft de uitspraakverschillen aan weerszijden van de zogeheten Uerdinger linie onderzocht. Deze isoglosse loopt volgens de dialectologen ten zuiden van Maasbree en Venlo en ten noorden van Beringe, Panningen en Tegele. De dialecten ten noorden van deze linie worden ingedeeld bij het Kleverlands, die ten zuiden ervan bij het Zuidnederfrankisch, waartoe het Limburgs behoort. Zoals Frens zelf schrijft, is die taalgrens op flinterdunne gegevens vastgesteld. De gegevens bestaan slechts uit twee woorden waarin *k* en *ch* met elkaar alterneren: *ik* en *ook* ten noorden van de Uerdinger linie en *ich* en *auch* ten zuiden ervan.

De dialectologen steggelen al bijna twee eeuwen over waar, en gebaseerd op welke gegevens die grens nu precies moet lopen. De dialectenquête Schrijnen-Van Ginneken-Verbeeten (SGV) van 1914 vertoont enorm veel variatie. Voor het Kleverlands geven de plaatsen Afferden, Merselo,

Venray, Leunen, Well, Wellerlooi, Oirlo, Meerlo, Blitterswijk, Meterik, Horst, Swolgen en Lottum op: *gij (zijt)- ik-mij*; in Sevenum (ook Kleverlands): *du (bist)-ik-mij*; in Arcen, Velden (ook Kleverlands): *du (bist)-ik-mij* en voor het 'Mich'-gebied Grubbenvorst, Maasbree, Blerick en Venlo: *du (bist)- ik -mich* en Baarlo, Panningen, Belfeld en Kessel (Oost-Limburgs): *du (bist)-ich-mich*.

Frens heeft het grootschaliger aangepakt dankzij de meetkracht van de computer. Hij heeft vele woorden uit diverse plaatsen met elkaar vergeleken, woorden die onder meer voorkomen in de zogeheten Swadesh-lijst. Die lijst bevat woorden die in elke taal lijken te overleven, zoals het Nederlandse *zon* dat gelijk is aan *sun* in het Engels, *sonne* in het Duits, *sol* in het IJslands, *sol* in het Zweeds.

Het resultaat van Frens' analyses is een scherp afgegrensd noordelijke groep (Afferden, Oirlo, Blitterswijk, Meerlo, Swolgen, Leunen, Venray, Merselo, Well, Wellerlooi), een zuidelijke groep (Maasbree, Grubbenvorst, Velden, Blerick, Venlo, Baarlo, Belfeld, Kessel, Panningen) en, opvallend, een middengroep, de 'Horster band' (Arcen, Lottum, Horst, Meterik). Een driedeling dus, waarin Sevenum zich al naar gelang naar de midden- of naar de zuidelijke groep voegt.

Verrassend: de grens tussen het noordelijke en middegebied ligt veel noordelijker dan de Uerdinger linie en valt samen met de *oe-* en *oo-*grens en de *ie-ee-*grens in bijvoorbeeld *goêjen brief* en *goojen breef* (goede brief).

Een onverwachte bevinding is ook dat de klinkerverschillen toonaangevend zijn bij de afgrenzing van de dialecten in Noord-Limburg, terwijl de traditionele indeling in heel Limburg juist op verschillen in medeklinkers gebaseerd is.

Reageren?

leonie.cornips@delimburger.nl

Leonie Cornips, bijzonder hoogleraar Taalcultuur in Limburg aan de UM, over de relatie tussen gesproken talen en dialecten in Limburg en de daaraan ontleende identiteit.

